

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2026-03-19

Närvarande: F.d. justitieråden Gudmund Toijer och Mats Anderson
samt justitierådet Marie Jönsson

Kraftfullare åtgärder mot manipulation och allvarligt missbruk av färdskrivare

Enligt en lagrådsremiss den 5 mars 2026 har regeringen
(Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) beslutat inhämta
Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om åtgärder mot manipulation och missbruk av färdskrivare,
2. lag om ändring i fordonslagen (2002:574).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Louise Berlin.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om åtgärder mot manipulation och missbruk av färdskrivare

3 §

I paragrafen anges det att fordon och fordonståg har samma betydelse som i lagen (2001:559) om vägtrafikdefinitioner och att bilinspektör har samma betydelse som i fordonslagen (2002:574). Det bör åtminstone i författningskommentaren anges vilka bestämmelser i respektive lag som åsyftas i paragrafen.

4 §

I denna paragraf upplyses det att det i fordonslagen finns bestämmelser om vissa befogenheter för kontrolltjänstemän vid kontroll av ett fordons färdskrivare. Lagrådet har här samma synpunkt som i anslutning till 3 §. Det bör alltså åtminstone i författningskommentaren anges vilka paragrafer i fordonslagen som åsyftas i paragrafen.

5–7 §§

Enligt 5 § ska en polisman eller en bilinspektör vid en vägkontroll få genomsöka ett fordon eller fordonståg om det skäligen kan antas att fordonets förare allvarligt har missbrukat fordonets färdskrivare genom att väsentligt ha åsidosatt det som gäller för användning av ett förarkort, det behövs för att söka efter föremål som kan ha använts för missbruket, och det därigenom kan antas att ett föremål som kan ha använts för missbruket kan hittas. Av 6 § framgår att en polisman vid en vägkontroll ska få kroppsvisitera en förare under de förutsättningar som anges i 5 §.

Bestämmelserna innebär alltså att en polisman eller en bilinspektör får göra en husrannsakan och att en polisman får göra en kroppsvisitation.

Reglerna utgör undantag från bestämmelserna i rättighetskatalogen i 2 kap. regeringsformen, närmare bestämt 2 kap. 6 § som föreskriver att var och en är skyddad mot kroppsvisitation och husrannsakan. Begränsningar i dessa rättigheter får enligt 2 kap. 20 § första stycket 2 och 21 § göras men endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle, och begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett dem.

Lagrådet konstaterar att det varken i lagrådsremissen eller i den underliggande promemorian finns några närmare uppgifter om hur vanligt förekommande manipulation och missbruk av färdskrivare egentligen är. Inte heller framgår det om sådana förfaranden har ökat i omfattning och därför utgör ett växande problem i samhället. Det finns alltså inte något underlag för att bedöma tyngden i det intresse som ska uppväga inskränkningarna i den enskildas grundlagsskyddade rättigheter.

I lagrådsremissen och vid föredragningen har det dock upplysts att förare som har använt en annan persons förarkort under senare tid i underrättspraxis har dömts för missbruk av urkund eller för urkundsförfalskning enligt brottsbalkens bestämmelser; brotten har fängelse i straffskalan. Vid en sådan rubricering kan det alltså enligt lagrådsremissen finnas förutsättningar enligt rättegångsbalken att besluta om husrannsakan eller kroppsvisitation.

De bestämmelser som uttalandet i remissen syftar på torde i första hand vara 28 kap. 1 och 11 §§ rättegångsbalken. Av 1 § följer att om det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, får husrannsakan företas i hus, rum eller slutet förvaringsställe för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. För samma ändamål får enligt

11 § kroppsvisitation göras på den som skäligen kan misstänkas för ett sådant brott som avses i 1 §. Av 5 § och 13 § första stycket framgår att husrannsakan respektive kroppsvisitation får företas av en polisman om det är fara i dröjsmål.

Till skillnad från vad som gäller enligt rättegångsbalken förutsätter alltså 5 och 6 §§ i den föreslagna lagen inte att det finns en misstanke om ett brott som kan leda till fängelse (eller ens brott över huvud taget om handlandet har skett utomlands). Paragraferna gäller vid misstanke om att fordonets förare allvarligt har missbrukat fordonets färdskrivare genom att väsentligt ha åsidosatt det som gäller för ett förarkort. Som har angetts ovan har ett sådant handlande i vissa fall ansetts konstituera något av brottsbalksbrotten missbruk av urkund eller urkundsförfalskning.

Av författningskommentaren framgår dock att paragraferna har utformats för att avse åsidosättande av artikel 27.2 i EU:s färdskrivarförordning (165/2014 i lydelsen enligt 2020/1054), nämligen användning av någon annans förarkort, ett förfalskat förarkort eller ett förarkort som erhållits på grund av oriktiga uppgifter eller förfalskade handlingar. Detta är förfaranden som kan föranleda ansvar enligt 9 kap. 5 § 2 förordningen (2004:865) om kör- och vilotider samt färdskrivare, m.m. som föreskriver att den förare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot artikel 27.2 i EU:s färdskrivarförordning döms till penningböter. Enligt denna bestämmelse får en förare endast inneha ett giltigt förarkort och får endast använda sitt eget personliga kort. Föraren får inte använda ett kort som är defekt eller vars giltighet har gått ut.

Tvångsmedlen i 5 och 6 §§ tar alltså sikte på brott där påföljden är begränsad till penningböter.

Åtgärder enligt 5 § – genomsökning av fordon – ska vidare enligt förslaget få genomföras av en bilinspektör som är en vid Polismyndigheten civilanställd tjänsteman. Några remissinstanser har ifrågasatt denna ordning. Åklagarmyndigheten, som har svårt att se behovet av och nyttan med bilinspektörers tvångsmedelsanvändning, anser att det är fortsatt angeläget att hålla en rågång mellan uppgifter som lämpar sig att utföras av civilanställda och uppgifter som kräver polisiär kompetens. Svea hovrätt ifrågasätter om en bilinspektör har tillräcklig kompetens för att utföra husrannsakan i frånvaro av polis.

Lagrådet anser att dessa synpunkter är välgrundade; det fordrar utbildning och erfarenhet när de ofta grannlaga överväganden ska göras, exempelvis i fråga om bevisvärdering, som är förknippade med ett beslut om och genomförande av en husrannsakan. Det ska här vidare noteras att även om 5 § inte uttryckligen tar upp det, är det uppenbart att bestämmelsen tar sikte på situationer där det typiskt sett föreligger fara i dröjsmål. Detta ställer särskilda krav på beslutsfattaren i fråga om kompetens och erfarenhet.

Redan med gällande lagstiftning kan alltså husrannsakan och kroppsvisitation vidtas vid vägkontroller av polisman under förutsättning att det finns misstanke om brott på vilket fängelse kan följa, exempelvis missbruk av urkund eller urkundsförfalskning.

Rättegångsbalkens regler om husrannsakan och kroppsvisitation innehåller närmare bestämmelser om hur en sådan förrättning ska genomföras. Motsvarande reglering i lagförslaget är inte lika tydlig och lämnar större utrymme för rent praktiska hänsyn.

I 7 § regleras hur en kroppsvisitation ska gå till. Kroppsvisitation som innebär en undersökning av förarens kläder ska genomföras så avskilt som förhållandena medger och ett vittne ska om möjligt

närvara. I författningskommentaren anges det närmare hur visitationen ska gå till, t.ex. i fråga om avskildhet och om den som utför visitationen är av annat kön än den som visiteras.

Vidare kan det noteras att det i rättegångsbalken finns en uttrycklig proportionalitetsregel i 28 kap. 3 a § medan det i lagförslaget inte finns någon motsvarande regel utan en hänvisning till proportionalitetsregeln i 5 § tredje stycket förvaltningslagen (2017:900) i författningskommentaren till 5 § respektive 7 §.

Det är för Lagrådet oklart varför närmare bestämmelser i så betydelsefulla ämnen som hur tvångsåtgärden ska genomföras och proportionalitet inte har tagits med i lagtexten utan endast berörs i författningskommentaren. Denna synpunkt gör sig särskilt gällande i fråga om bilinspektörer som inte har den utbildning som en polisman har när det gäller att tillämpa regler om tvångsåtgärder.

Mot den nu angivna bakgrunden finner Lagrådet att det i lagrådsremissen inte har visats att förslagen i 5 och 6 §§ uppfyller regeringsformens krav på att åtgärderna inte får gå utöver det som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet.

Lagrådet avstyrker att lagförslagen i 5–7 §§ genomförs.

12 §

I paragrafen föreskrivs straffansvar för olika former av färdskrivarmanipulation. Gärningar som utgör sådan manipulation kan vara straffbelagda även enligt andra straffbestämmelser. Det bör under det fortsatta lagstiftningsarbetet klargöras vad som i så fall ska gälla i fråga om brottskonkurrens.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.